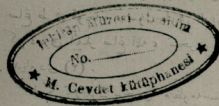

۶ کانون اول ۱۹۱۷

۲۲

و نفعی است

کتابخانه

علم، صنعت و امیر و دانشمندی

ديبور: «ياقوتلر، برمفكوره اولان تمايليزى وادكا اولاشامقدن ايلري كلن المعنيزى، ايشته برصورتله ايضاح ايدييورلر.» [۳]
ظن ايدركه اسكى توركلردى جنى اخلاقك نهدن اوتلى اولديغى
آلاقمق ايچون فضله سوز سويله مكه لزوم يوق! كاديرلرله
يوناييلردى عصمتك دوشماي اولان ولوديت الههسى، اسكى
توركلردى معصوميتك وفضيلتك نكهياني اوله رق كورييورز.
صياكوك آب

اَدَبِيَّاتِ مُصَاحَبَه لَرِي

شاعره خست

مختلف ملترك تاريخ ادبياتي كوزدن كيچريلديكي ائشاده،
عنى فضائل ويا فضايحك شاعريلده آزچوق مشترك مو جودتي
ميدانه چيشار. فضله ماله و پارايه طمع حسيده ربابكارلرك
أكثريله قدرتي تزييل ايدن تقاض ميانددر. بالخاصه اسكى
شاعري بو حيك بك زياده تحت تأثيرنده قالمش و پري اله
مك نغمه كار فيصليلري قادار آلتونلرك صدى معدنيستده
محبوب اولمشلردى. «فورته يدر» نامنده بر فرانسر شاعري
رفقي مهنازمه آخاف ايتديكي منظوملرينك برنده مسلكدا.
شلي شو صورتله هجو ايله يوز:

«مهناز! بيلم كه بر هجويي يازمقله سكا آغلاناچى،
ياخود كولونه چك بر موضوعي ورييورم؟ قافه پردازلر مزدن
بحث ايدركن اولرك فلاكنه آجالييم، يوقسه طبيعتيني
تقديم كيچيشم يلم؟ روحلرينك غيرمعقد حراق پارناسك
قدسيته نه قادار خلل كيچييور و بونده نه درجه ايلري به
كيچييورلر، بونى سن بك ابى بيليرسك. ايجلرنده اك اخلا.
قمزلى، اكر عني زمانده بدبخت ايسره، بو حرارت و شدت
سايه سنده عاذا الهلر درجه سه يوكليور. اجرتلى و ميانفنده
چوق زنكين اولان ديلارى وريين عطيه نسيتمده سوزلى
دوزه لئور؛ ونه فضائي، نه ده اساتلي نظر دفته المفسرين اك
جو مرمد كيم ايسه اوى اك بويوك مرتبه به چقارييور. منفعتسر
هيچ كيمه سي مدح ايتمه يورلر؟ «مهنه ما» اولق ايچون بو
آدملره احسانى بول ورمك كافيدر. بر «دوق داتزم» نه قادار
فضائله مالك اولورسه اولسون، عطيه و مرمرسه، نارتلردن كندى
حقدده بر لك مصرع بيله قوپارلاماز.»

كيشيمه سى، بويومده سى ايچون، اولندن كوله و اكلمه -
كولوم - آلايان - ايسته نيلير. اوللري، زنكينلر، قاريلري كه
قالبيني زمان آيزت ايچون، برخيوان قوربانلته تخصيص ايدلردى،
قادين لخواصه ياناغه اوتورديني يعنى كنج باكره لرله ديقانليرلى،
وه اولتلك، آغاچلرك، چيچكلرك، نالزالرك و روحلري، معيته
الهوق آيزت، شخصاً لخواصه نك باش ياصديني اوزرندى
كورونديكي زمان بوخيوان قوربان ايدليردى. اكره، بوقادين،
عصمتسر سه آيزت اصلا كورونمزدى.

كيلن قوربانى، باشى و باغيرساقلى آيزته معيته تقديم
اولونوردى: قانان قسم اولخى، مسافلر، لخواصه به باقا
ودوغورمسه ياردم ايدن اختيار قادين طرفدن ييليردى،
چوجوق دوغاز دوغماز، اختيار قادين «اي آيزت» يانديك
ايلكلر ايچون سكا شكرلر ايدوز و ايلر ينده يايكه رجا ايدوز،
ديبرك آتش ايچنه ترميغى آتاز.

آيزت، عموميله، كنج آتشنك يانده اوج كون قالير؛
بو مدت طرفنده، لخواصه صامانه اولوتلش طوبراق
اوزرندى اوزامش اوله رق قالمق لازمدر. اوجنچى كون صوكرا،
بيقانه رق كندى ياناغه اوزاير. بو ائشاده، يورت ايچينده
اركلرك بولونامه سى لازمدر. قومشو قادينلرله نهوك قادينلري
آتش يانده، كوركدن قالاقلر كيش اولدقلرى حالده، بر
طرفدن آتسه ايتش ترميغى دوركلر، ديكر طرفدن، ترم
ياغدن يرلر، يوزلر نه سوزلر و اوج كره «اييه هه!» ديه
كورونلولو كولمه شلري چقاريورلر. بو راسنه ايچون، اوج
چاق ترم يايغى حاضرلاشمدر؛ بزي آيزت ايچون، بر ديكرى
اختيار خسته باقبي ايچون، اوجنچيلىده قومشو قادينلر ايچون.
نهايت بو راسه ده بيت: «آك بونون بيقملر ياي قايقلش
ياخود بتلشمدر؛ مسافلر چكيلر. اختيار قادين، صاماني
طوبلار، دوغورمك بونون ايزلري قاليرار» شونلري
عموميله اوزانده بر اوزمانه كوتوره لك برانجاچك يوكسك دالنه
آصار. آيزته چكيلر، كيدر؛ چونكه، ارتق وظيفه سى اكل
ايتمدر؛ يايغى، الهلر صونك قورقونچ افندينى (زمه زمه) ك
كنديسنه توديع ايتش اولدينى روسى، (اورنه دتيا) به وضع
ايتمدر؛ كوكده كي مقيدلر، بو يكي روحك مقدراتى داهسا
اولجه، «آي بونون» ك يعنى (كوكده كي ايكنجى اله) ك
دفتلر نه ازلده «ماصل يازلمشنه اول وجهه قيد ايتدكلرى
ايچون، بوايشك كوكه عايد مراسمى ده بيتش ديتكدر.

«قطعه بور وچ، بر اقوب كلديكي ييلدزى دنياي اونوماه چق،
اوكا تحسردن واز كجه به چك، اوبلك و طسك دام الصلشدن
فورونماه چقدر، سيرو موسكى، تحيكه سبك صوكنده بويله

فوره تیرك شاعران ایچون و بر دیک بو شدتی حکم، مباد
لغلی بیله اولسه، ینه هر حالده آرزوق بر حقیقتدر.
بو کون بیله «صنعت» بارا و قادین تأمین ایتدیکه ...
قیدنی دبیله یا خود قلیله اقرار ایدنلر نجما آزدنلر؛ ماضیک
کیتدیکه اوزاقلاشان اسرارلی دهلزلرنده ایسه بو یازیم جله
اوزون عکس صدالره ایکلدنور. شرفدهده، غریبدهده
شاعرلرک اکثرینی قافیلرک موسیقاسیله صاریقین معدنی-
دملرک سستی و قله یکدیگرندن تفریق ایتک ایستمه بولورلی.
مثلا اون بدیخی عصرده فرانسر شاعرلری یا حکمدارک یا خود
برنلرک برز مادی، طولانیسه ظریف برزکاه لیلی ایدنلر.
صنعت او زمانلر حاتی باشقه درلو تحت تأمنسه آلامور،
صنعتکاره مرفه بر وارلق یاراتامابوردی. طبیعی غریبدن بحث
ایدیورم. یوقسه، زده بو کون بیله صنعتکارلره اثرله یا شایا-
حق مسعودلردن دکلدرلر.

شاعرلر یالکز حکمدارلرک عطیسه ده کافی بولمابوردی.
لا فونتن کی، یک جوق کار قادینلردن حایله مالک اولانلر
ده اولدجه موجوددی. ذاتا، بویوک عالمه لر منسوب قادینلر
آراسنده، منتخب بر شاعری حایه ایتک عادتا بر شریف، بلکهده
بر سوسدی. شرفده کی حرم آغاری کی ...

شاعرلر بوندن نموندی. چونکه انجمنلرله بارانی آزون
نسبه محدود دینه جک بر درجهده ایدی. فرانسر شاعری
«شایه ان» قازاندنی فضیله بارابه درغما یک مقصدله، عادتا
سفیلانه بر صورتده یاشابوردی. ادخالر نقود ایتک اوکالک
بویوک بر ذوقدی. رفیق مناز شاعر حقدمه کی احتیاساتیک
بر برنده، بر کون اونی زیاده کتشدیک زمان شو مننه یک
دروننده اون سنه اول کورمش اولدینی اودونلری تکرار
کوربدیکی یاییور. مبالغه یک بو درجه سی هر نه قادر مبالغه
عجمانه دن فرقی دکلسدهده، ینه شایان دقت بر خصوصیته مالیکدر.
ینه عتی شایه ان، شدتی باغور یاغوب «سنت اونورده» حادسینده
سیلار آقارکن، آقاده می به کیتیک ایچون ایدنلر ایسه من اوردان
کیمکه مجبورمش. فقط اون بارا قیمتسده بر معدن پارچه سی
وردرک بر حالک صیرتنده قارشق قالدیریمه کیمکی اسراف عد
ایدیور و یاچارلری صوابراق سولرک انجمنه دالیبورمش.

مع مافه، شاعرلر انجمنده، طولیلاقلری بارا ایله قیمتی بر
کتیخانه تشکیل ایدنلرده بوق دکلدر. بر بو وونی تعقیب
ایده جک، قبایله لرده الک قارا کاک عصرلردن بوی. روحلرده
هچسانلر، اجتراسلر، رعشه لر اولیانلردن رابکارلرک بعضی
عمومی کناهلری یازاجنر. شهنسز بو کوچوک قیاحتلر یاتنده
همجنس لر به بخش ایتدکاری یک بویوک بر ذوق معنوی وارکه،
یالکز بو، هر شیئی عفو ایدنر.

شارک فضلہ صاحب خست اولسی. باخصاصه غریبه عابد
بر شی دکلدر. بو، شرفده بلکه داما فضلہ، موجوددر.
عجم شاعرلری بویوکاری مدح و ثنا بو صورله تأمین عطیه
خصوصنده یک مبالغه لی شیلر یازمیلر، عرب شاعرلری ده
خلیفه لرک مدحه سیله حیفولر دولوردمشیلردن. بونون بو
شعرلرک صرک قافیسه، بر کیمه آخه یک بو خوازیمو سقیبدر.
شیمدی کندی ادبیاتره عودت ایدم؛ عصر لرجه عجم
و عرب ادبیاتیک تأثیری ایتده قورالان، کله لری،
شکللری، حتی موضوعلری اونلردن آلان ادبیاتر مدحه
ایله جرنقود ایتک خصوصنده آزرکری قلامیشدم. شاعرلرک
جیلری، آنجی، دیوانلرند مناجات و نعتلردن صرکرا باشلایان
مداح سیاهسده دولوبوردی. چونکه یاشامق ایچون بارا
لازمی و پارانی آنجی یا پادشاهک احسانی، یا خود وزیرلرک
عطیلری تأمین ایدمیلوردی. بارا شاعر ایچون قادین قدار
جاذب برشدی. تذکره لطیفی هر نه قدار «شیخ زاده احمد جلی»
اسمده اسکی بر شاعرک آشاییده قید ایتدیکمز مصرعلری
ذکر ایله: «آخه عالمده ماثر جرأت و سرمایه صفا و سلوت
اولوب دردمانلره مدد روح و کارگاه جهانه سب فتح و فتح
اولدینی یسانده بو بر قاج بیث ایتک لغافقندره دیورسدهده،
مصرعلرده کی فضلہ حرارت شاعرک استهزا مقصدله می، یوقسه
قلبی می ترانه ساز اولدینده شبه بر افقدهدر: شایه ان

تذکره لرده اکثریته تصادف اولونان «قدمادن ...»
مادخلر دندنر «حلیسه، فلان نارنجده دوغش» فلان نارنجده
وفات ایلدیشدر قیدی قدار احمق حاضری! ذاتا و قتله
تذکره شعرا وجوده کتیرلر یالکز شاعرلرک نارنج و محل
تولدنی، سنه وفاتی، کیمک اوغل اولدینی، قاج اثر یازدینی،
و ... کیملرک مادی بولور دغی سویله یه رک بعضا قاج بیث
قید ایتکله بویوک بر ایش کوردکلر سنا بنا بولردی. شاعری
مریض، متصرف، یا خود مسهتری قیلان عومل روحه یک
نملر بولوندوغنی تدقی ایتک هم بوروجی، هم مشکل الاضا
بروظیفه ایدی. بونلر ایچونلرک زده حال بورنیزی آغلانا جی
بر تاریخ ادبیات بوقدر. چونکه تفتات و وجیجی دوغریدن
دوغریه ایتک دفعه اولارک کدیمز یاقتی مجبوریتدیر.

بته عرض ايليز بر استعما .
نشره شايان اوروپ جريده مني
بهره دار تعيش آله بزي .

مصر عليا ، چيقارمق اليسته ديكى رساله ايچون مساعده
ديله بور وهيج اولمزسه « آلتك تري ايله قازانام » ديك
ايسته بور . چونكه بوكا كنديسى ده معنار مجبوريت حس آله بور .
مع مافيه غريده اولديني كي يزدده بوتون شاعر لر عطيه
آلق خصوصنه عيني طالعه مظهر اولماشلردر ؛ نصيبلى
يوقدر ؛ روحى بغدادى ؛ درشان وزير مكرم حسن پاشا بغداد
بهشت آباد ؛ ايچون يازديني مدحيه سنك بر پرنده طالعه دن آجي
اجي شكيات ايدهك :

اميد وار ترقى ايكن دوعا كيم
آلدهك بيله آلتدى ، اولدى غيره عطا .
نه واتع اولدى ، كنانه نه در عجب بيلشم
رعات اولده غيره حنارت اوله بكا
.....
آپانده قومه ني ، دستكبر اول ، ايتيه ذليل ،
كل اوله رزقه مانع ، بو طلعي كورمه روا .

رجاسنى صاوردور .

هله زوالوالى فضولى ... « اوقافدن طقوز آچه وظيفيه
قناعت قلوب عرض آلايى » حالده « زواايدر ، حصول بولماز
جواني ايله رد اولونان بو طالعه سز داهى ، ديكركلى آراسنده
بر مستشارده هيچ اولمزسه تولى » اوقاف ايله شاعر ك « حكايتلى
بريشان ، نه صفادن آنده ازوار ونه صدقن نشان » ديه
آكلالديني « جمع دام حل » . بر قاچ مدحيه يازوب تصديق
آيلسه ايدى ، اوزمانك فلسفه سنج بلكه اكدوغرو بر حركنده
بولنشن اولور و كيسه نك آغيزني آچدير بردي .

مدح اولونق داما خوشه كيدر بر شيدر . انسانك موقع
اجتماعيسى نه قدر يوكسليسه ، مدح و ثنايه اولان مجلوبيتي ده
اونستده آرتيور . بو ، انكار قبول ايتز بر حقيقت روحيه در .
شاعر لر قبلرك الك جان آلاچق داماريني بولشلردر . تفنيك
مراد رابع ايچون اوزنجالما سويله ديكى روايت ايديلان مشهور
قصيده سى اودرجه مثنويت شاهانه ي موجب اولمشكه ، امرى
اوزينه شاعر ك آغيزني ايتجي و مجوره له دولدور مشر . اكر
بو بر حقيقت ايسه ، تفنيك روحى ، اودقيقه ده بوغولوب عالم
قانيه وداع ايتيه ديكنه احوال حالا متأثردر . ايلريده ، قفاستى
اوچوران بر باطلا ايله اوله جكنه ، سوك نفسده هيچ اولمزسه
مجهول بر اولوم ايله سوزدى . ديككه سوزلرينك قيمتي
بوتون معناسيله حياتنده يالكز بر كون آكلالشمش ... !
يچاره اهنك شاهرى ... ذاتا :

سوزمك هر برى بر كوه ر ذى فريدور .
ديمه بورميدى ؟ ...

اسكى نك زكر لر بو خصوصده براسكت كي سكوتيدر . اونلر
ساده جه بر ترجمه حال ورقه سيدر و بو ترجمه حال ايچنده
شاعر ك كيلره مداحلق ايتديكى ده بيلديرمك اكر نيته بويوك
براهميتى حائز دى . بونى يوقا ريده ده سويله دك .

اسكى شعراده طمعكارلق نمونه لرى ، كوسترملكه نوكنمز .
مع مافيه بك زياده شايان دقت بعضى مثالل اراه سى قائده دن خالى
دككدر . بوسورته شاعر لك استعداى احسان خصوصنه يالكز
مدح ايله قالمابوب مقصدلر ني دوغرو دن دوغرويه — تعبير
معذور كورولسون ! — ديلىرجه سته اظهار ايتديكر ني اتيانه
دهاينى موفق اولاييلير . مثلا بايقنك شومصر علينى اوقوبه لم :

حاصل جود كرم وفق ايريشدى شمدى ،
الطفاكه ناظر ذى پادشه عايشان .

مرحمت موسى ، احسان دميدر سلطانم ،
لطيف قيل هر نه ايسه دولكه لايق اولان .
بذله آرز اولاي نعمت جود و كرمك ،
يعدن آكيله ي خون خليل الرحمن

نفس خوش ديكى ؟ ... ايله ياه شاعر ك حقى وار ؛ خون خليل الرحمن
يملكه اكيليرى ؟ . نه اولور ، كاسه مزه اوندن بر آز آيتسقله
قيامتى قوبار ؟ ... الله سكا و يرمتش ، سنده بكا وير ! ايشته
اسكى شاعر لك ذهني ... بو فكرده يوكلك نه كي بر خصوصيت
وار ؟ ... مفرط ادبيات عتيقه طرفدار لرى بيلمك كه بونى ده تاويله
موفق اولاييله چكركمى ؟ ... شاعر ك عطيه لرله كيچن طفلى بر
خلوق اولار ق ياشامسى انسانق نامه شرف و يرشحي بر جس
دككدر ظن ايدرم . مع مافيه احتمال بونى ده بر صورتله تاويله
يلته نيرلر . ذاتا يزد اكدويست فكرلى بيله تاويل ايله بوسوتون
دكيشد يرمك اسكى عادتدر . مثلا فضولينك سوكليسى ايچون
تا كوكلدن قوبان فريلدرى عشق الپيدن ايلرى لكشدر ادعاسه
بو كون بيله حالا ايتانلر بوقى ؟ ... بوتاول ايله بياضى سياه
ديه تاويل ايتك آراسنده شهبه سز هيچ برفرق ارازامز .

عبدالحج زماننده كي جلوسيله ، كتابلرك ايلك حبيبه لر ني
دولدوران « پادشاه بحر و بر » لر هب بوماهيمتددر . مثلا معلم
ناهيك « حامى دين كاشانك افروز » ي آلتده مستر « هو »
آتچق « حامى » نهى دستان ! ؛ اولاييلير . مع مافيه ينه عيني
معلم اقدى ، بعفاده :

بر فولك واركه فلي طاهر در ،
قول وعلته صدق طاهر در

ديبه رك كنديسى نيمه چيقاردقن سوكر :

اولدى سايه كده شاد عالمه سى ،
قاللادى راؤ فلكه نه ميسى .
لطفاكه شرمسارى بن آما